

Лозовский А.Н., Дышкантюк Д.С.

Винницкий торгово-экономический институт

Киевского национального торгово-экономического университета

МЕХАНИЗМ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ ЧАСТНЫХ И ПУБЛИЧНЫХ АКЦИОНЕРНЫХ ОБЩЕСТВ: ОТЛИЧИЯ И ПРОБЛЕМЫ

Аннотация

Проведено сравнительный анализ содержания нормативно-правового регулирования деятельности частных и публичных акционерных обществ, установлены прогрессивные достижения и недостатки. Предоставлена оценка влияния действующего механизма функционирования акционерных обществ на развитие финансового рынка Украины. **Ключевые слова:** частные, публичные, акционерные общества, механизм, функционирование, законодательство, финансовый рынок.

Lozovsky A.N., Dushkantuk D.S.

Vinnitsa Trade and Economic Institute

Kyiv National Trade and Economic University

MECHANISM OF FUNCTIONING OF PRIVATE AND PUBLIC JOINT-STOCK SOCIETIES: DIFFERENCES AND PROBLEMS

Summary

The comparative analysis of the content of standard and legal regulation of activity of private and public joint-stock companies, progressive achievements and shortcomings are established. The assessment of influence of the operating mechanism of functioning of joint-stock companies on development of the financial market of Ukraine is provided.

Keywords: privat, public, joint-stock companies, mechanism, functioning, legislation, financial market.

УДК 65.011.3(045)

ОСНОВНИ МЕТОДИ ОЦІНКИ РІВНЯ РИЗИКІВ У ПРОЦЕСІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Лозовський О.М., Шевчук О.О.

Вінницький торговельно-економічний інститут

Київського національного торговельно-економічного університету

У статті описано вплив ризиків у процесі управління підприємством. Проаналізовано основні методи оцінювання ризиків. Запропоновано комбіноване оцінювання ризикового середовища функціонування підприємств статистичними та експертними методами.

Ключові слова: ризик, оцінка ризику, рівень ризику, кількісні методи оцінки ризику, якісні методи оцінки ризику.

Постановка проблеми. Вітчизняні підприємства змушені здійснювати діяльність, пов'язану з подоланням мінливості та невизначеності. Це пояснюється неоднозначністю тенденцій економічного розвитку, нестабільністю механізму ринкового регулювання тощо. Відсутність повної інформації, існування суперечливих тенденцій, елементи випадковості та інші риси господарювання обумовлюють неможливість прогнозування процесу управління, оскільки велика частина управлінських рішень на підприємстві приймається в умовах невизначеності і ризику.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. За останній період поступово збільшується кількість наукових досліджень і публікацій як зарубіжних, так і вітчизняних науковців та практиків з ризик-менеджменту, таких як Т. Андерсен, Т. Бедфорд, Д. Галай, Е. Гріффін, Х. Грюнінг, А. Дамодаран, А. Заман, Дж. Кальман, І. М. Посохов, О. А. Коновалова, Н. Г. Мехеда, Р. Х. Краль, В. Г. Кабанов, О. І. Марченко, О. А. Зоріна, К. І. Тарасова, Р. О. Піскунов та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Невід'ємною складовою процесу

оцінки будь-якої діяльності та перспектив розвитку є оцінювання ризиків. Питання оцінки та прогнозування ризикового середовища діяльності досі є актуальним, а тому вимагає постійних досліджень.

Метою статті є дослідження наукових розробок щодо проблеми впливу ризику та найбільш поширених методів оцінки ризиків при здійсненні господарської діяльності підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розробка ефективної системи управління на основі механізму оцінки ризиків для сучасних підприємств стає вельми актуальним завданням розвитку теорії управління ризиками. Особливо це важливо для ведення бізнесу в умовах соціально-економічної і політичної нестабільності середовища функціонування таких об'єктів.

Грамотна оцінка ризиків дозволяє керівникам організації якісно і кількісно виміряти ступінь відхилення результатів, а також виявити фактори ризику по кожному з напрямків діяльності та їх комплексу.

Тому, механізм оцінки ризиків – це складова механізму управління як інтегральна, динамічно

функціонуюча система, спрямована на виявлення, вимірювання ризиків у процесі ведення комплексу операційної, фінансової та інвестиційної діяльності сучасними виробничими системами [3].

За результатами проведеного дослідження Cass Business School, яка належить до City University London, спільно з асоціацією управління ризиками Airmic проаналізувало дані двадцяти трьох компаній, чий статки до кризи складала більше 6 млрд. доларів США і яким під час кризи довелося пережити надзвичайно складні часи, що мало не призвели до їх повного зникнення. Серед цих компаній і такі імена, як AIG, Arthur Andersen, BP, Northern Rock та Cadbury Schweppes.

Шість із досліджуваних компаній «провалилися» (три змогли вижити тільки завдяки державній підтримці). У 16 випадках компанії або їхні топ-менеджери персонально понесли фінансову відповідальність. У чотирьох випадках менеджери отримали судові вироки. Більшість компаній та їхніх акціонерів пережили непоправні фінансові та репутаційні втрати. Близько двадцяти генеральних директорів та голів рад у результаті втратили свої повноваження. Так, наведено сім основних причин, що стали ключовими і призвели до кризи за даними дослідження (рис. 1).

Рис. 1. Причини недооцінювання ризиків корпорацій за результатами дослідження Cass Business School (власна розробка)

Ці ризики є критичними з точки зору безпеки, репутації та витривалості бізнесу, а також його здатності ефективно використовувати інформацію. Цікаво те, що ці ризики часто виявляються очевидними для кожного в організації, окрім, власне, її лідерів та керівництва [5].

Механізм оцінки ризиків вимагає виділення функціональних етапів, які включають якісний і кількісний вимір ризиків.

Якісна оцінка ризиків передбачає ідентифікацію і чітку класифікацію. У зв'язку з цим аналіз економічної літератури свідчить про різноманіття підходів до класифікації ризиків та одночасній відсутності загальноприйнятих ознак класифікації.

Кількісне вимірювання ризиків враховано при формуванні механізму їх оцінки. Вибір методики кількісної оцінки ризиків сучасних виробничих систем пов'язаний з умовами її проведення. Для них характерно двостороння взаємодія з зовнішнім середовищем, однак ступінь цього впливу різна.

На думку Коновалової О. А., для сучасних підприємств доцільно проводити оцінку за двома напрямками. Перше напрям передбачає проведення оцінки ризиків для внутрішніх цілей управління і у власних інтересах. Це дає керівництву можливість знати, як впливає зовнішнє середовище на ведення операційної, інвестиційної та фінансової діяльності.

За допомогою даного етапу оцінки соціально-економічної системи зможуть проаналізувати фактори ризику, ідентифікувати існуючі ризики, кількісно їх виміряти і визначити інтенсивність впливу зовнішнього середовища на планово-прогностичні показники діяльності.

Для кількісного виміру ризику автор вводить поняття «волатильність» (від англ. «непостійність, мінливість, змінність»). Сильна залежність діяльності виробничих організацій від зовнішнього середовища призводить до мінливості величини ризику, а висока швидкість її динаміки – до мінливості ризику. Наслідком цього виступає волатильний характер ризиків сучасних виробничих систем.

Волатильність ризику залежить не тільки від умов зовнішнього середовища, але і від видів діяльності організації: ризики інвестиційної діяльності прийнято вважати високоволатильним, фінансової – середньоволатильним, а операційної – низьковолатильним. Тому ризик буде розраховуватися наступним чином:

$$R_i = \sum k_i \times V_i, \quad (1)$$

де R_i – величина i -го ризику;

k_i – позиція ризику в лінгвістичному трактуванні;

V_i – ступінь волатильності i -го ризику.

Другий напрямок сприяє проведенню оцінки ризиків виробничих систем з високим ступенем екстернальності (від лат. *externus* «зовнішній»). Це важливо з огляду на те, що керівництву таких організацій важливо знати, як ведення операційної, інвестиційної та фінансової діяльності впливає на динаміку зовнішнього середовища. За допомогою даного етапу оцінки компанії зможуть кількісно виміряти ступінь власного тиску на навколишнє середовище. Дані оцінки полегшать вибір стратегії і тактики їх поведінки по відношенню до зовнішнього середовища.

У цих цілях автор використовує функцію нечіткої математичної логіки:

$$V = f(U_{пр}, U_{інф}, U_б), \quad (2)$$

де V – функція оцінки ризику сучасної виробничої системи;

$U_{пр}$ – нечітка ступінь прибутку сучасної виробничої системи;

$U_{інф}$ – нечітка ступінь інформованості сучасної виробничої системи;

$U_б$ – нечітка ступінь безпеки сучасної виробничої системи [2, с. 90-92].

У дослідженнях Посохова І. М. виділено наступну групу методів, що дозволяють провести кількісну оцінку ризику:

1) статистичні методи (однофакторні, багатофакторні): модель Марковіца; Risk Metrics, Value at Risk (VaR);

2) розрахунково-аналітичні методи: перевірка стійкості показників і виявлення граничних значень параметрів, оцінка на основі аналізу фінансових показників діяльності корпорації (на основі фінансового аналізу і розрахунку коефіцієнтів), визначення точки беззбитковості; аналіз чутливості, побудова дерева рішень, коригування параметрів, експертні методи, імітаційне моделювання, метод Монте-Карло, аналіз сценаріїв тощо;

3) метод експертних оцінок.

Статистичні методи ґрунтуються на дослідженні статистики збитків у діяльності корпорацій, визначенні частоти виникнення і конкретного рівня збитків і прогнозуванні ймовірності збитків. Вони розглядаються стосовно поняття зон і меж ризику. Точки, що визначають рівень збитків і ймовірність появи цих збитків, описуються за допомогою ста-

тистичного аналізу досить великого масиву даних. Основою цієї групи методів є розрахунок коефіцієнта варіації, середньоквадратичного відхилення та дисперсії.

Подальший розвиток цієї групи методів привів до розробки методу «дерева рішень», який використовується для оцінки ризиків рішень, що мають певну кількість варіантів розвитку. Метод варіації параметрів управлінського рішення дозволяє досліджувати взаємозв'язки, які існують між пояснюючими і результируючими змінними шляхом зміни перших. Метод сценаріїв припускає розробку оптимістичного, песимістичного і найбільш ймовірного варіанту реалізації події з розрахунком усіх результируючих показників.

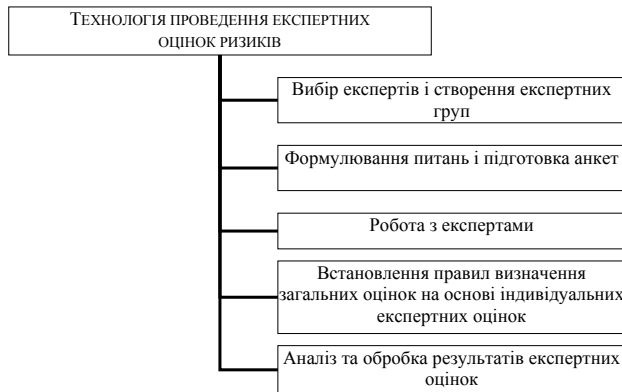

Рис. 2. Технологія проведення експертних оцінок ризиків корпорацій [4]

Сьогодні активно використовуються методи експертних оцінок, які необхідні для вирішення складних завдань оцінки, коли масив інформації досить обмежений або коли фактори складно виразити кількісно. Однак необхідно враховувати суб'єктивізм оцінок експертів, тобто певну ймовірність отримання неточних, приблизних, результатів. Результати аналітичної, статистичної та експертної оцінок ризиків є основою для управління ризиками підприємств. Технологію проведення експертних оцінок ризиків наведено на рис. 1 [4, с. 212-214].

Тарасова К. І. підкреслює важливість таких кількісних методів оцінки ризиків як статистичний метод, метод аналізу доцільності витрат, метод експертних оцінок, аналітичний метод та метод використання аналогів.

Метод аналізу доцільності витрат ґрунтується на тому, що ступінь ризику різних напрямів діяльності одного і того ж підприємства та ступінь ризику по окремих елементах витрат усередині одного і того ж напрямку діяльності підприємства неоднакова.

Визначення ступеня ризику шляхом аналізу доцільності витрат орієнтоване на ідентифікацію потенційних зон ризику. Для цього стан за кожним з елементів витрат поділяється на області ризику, що є зоною загальних витрат, у межах яких конкретні витрати не перевищують граничного значення встановленого рівня ризику: область абсолютної стійкості; область нормальної стійкості; область нестійкого стану; область критичного стану; область кризового стану.

Аналіз економічної літератури, присвяченої проблемам оцінки ступеня ризику за допомогою аналітичного методу, показує, що його сутність до-

цільно звести до декількох взаємозалежних етапів:

- визначення ключового параметра, щодо якого здійснюється оцінка конкретного напрямку діяльності підприємства та відбір чинників, що впливають на діяльність підприємства і на сам ключовий параметр;

- побудова діаграми залежності обраних результируючих показників від величини вихідних параметрів;

- визначення критичних значень ключових параметрів;

- визначення можливих засобів підвищення ефективності та стабільності роботи підприємства з огляду на отримані критичні значення параметрів та чинників, які впливають на них.

Наступний метод – метод аналогів – зазвичай використовують у тому випадку, коли інші методи оцінки ризику неприйнятні. Використання цього методу є найбільш корисним, коли необхідно виявити ступінь ризику будь-якого інноваційного напрямку діяльності підприємства за умови відсутності бази для порівняння. Сутність методу полягає в тому, що при аналізі ступеня ризику певного напрямку підприємницької діяльності доцільно використовувати дані про розвиток аналогічних напрямів у минулому [6, с. 368, 370-371].

Зоріна О. А. виділяє такі основні групи методів аналізу ризиків: комплексний, систематичний, статистичний, аналітичний, метод експертних оцінок, метод оцінки фінансової стійкості, рейтинговий, нормативний, фундаментальний, модель аналогів.

На думку автора дослідження існуючих на сучасному етапі розвитку методів оцінки ризику дає змогу стверджувати, що вони не вирішують одного з головних питань, яке стоїть перед суб'єктом ризику: оцінки в умовах обмеженості інформаційного контуру з урахуванням індивідуальних особливостей певної ситуації. Необхідним є введення групи індикаторів нееконічного характеру. Цими іншими індексами ризиків є галузеві (макроекономічні) і технічні індекси. Ці типи індексів володіють рядом переваг, вони засновані на кількісно і якісно кращих даних, які ефективніше взаємно ув'язуються за допомогою математичних моделей і комп'ютерної обробки даних [1, с. 223-228].

На нашу думку, найефективнішими методами оцінки ризику є кількісні: статистичний і метод експертних оцінок. Їхне поєднання дає високий рівень об'єктивності впливу мінливого зовнішнього середовища на управління господарською діяльністю підприємства.

Висновки і пропозиції. Основне призначення оцінки ризику – дати підприємцям необхідні дані для прийняття рішень про доцільність участі у тому чи іншому проекті й передбачити заходи для захисту від можливих фінансових втрат.

При кількісному аналізі ризику можуть бути використані різні методи оцінювання. Чим досконалішими є методи кількісної оцінки, тим меншим стає чинник невизначеності.

Однак проведений аналіз наявних методів оцінки ризиків, які певною мірою знаходять застосування у підприємницькій діяльності, свідчить про серйозну необхідність подальшої їх розробки. Жоден з розглянутих методів не є універсальним і лише їх комбінування може дозволити оцінити ризики, що впливають на господарюючий суб'єкт, з достатнім ступенем точності.

Список літератури:

1. Зоріна О. А. Методи аналізу фінансових ризиків / О. А. Зоріна // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. Міжнародний збірник наукових праць. – 2011. – № 2(20). – С. 221-229.
2. Коновалова Е. А. Формирование механизма оценки рисков в современных производственных системах / Е. А. Коновалова // Российское предпринимательство. – 2011. – № 8. – С. 88-93.
3. Мехеда Н. Г. Основні методи нейтралізації фінансових ризиків на підприємстві / Н. Г. Мехеда, Р. Х. Краль. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nauka.kushnir.mk.ua/>
4. Посохов І. М. Дослідження методів оцінки ризиків корпорацій / І. М. Посохов // Європейський вектор економічного розвитку. – 2013. – № 2(15). – С. 211-217.
5. Провали великих корпорацій та ризики самообману // Інтернет-портал для управлінців. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.management.com.ua/news/>
6. Тарасова К. І. Методологічні засади кількісної оцінки ризиків / К. І. Тарасова // Наукові записки Національного університету «Острозька академія» серія «Економіка». – 2013. – С. 367-372.

Лозовский А.Н., Шевчук О.А.

Винницкий торгово-экономический институт

Киевского национального торгово-экономического университета

**ОСНОВНЫЕ МЕТОДЫ ОЦЕНКИ УРОВНЯ РИСКОВ
В ПРОЦЕССЕ УПРАВЛЕНИЯ ПРЕДПРИЯТИЕМ****Аннотация**

В статье описано влияние рисков в процессе управления предприятием. Проанализированы основные методы оценки рисков. Предложена комбинированная оценка рисков среды функционирования предприятий статистическими и экспертными методами.

Ключевые слова: риск, оценка риска, уровень риска, количественные методы оценки риска, качественные методы оценки риска.

Lozovsky A.N., Shevchuk O.A.

Vinnitsa Trade and Economic Institute

Kyiv National Trade and Economic University

**BASIC METHODS OF ESTIMATING LEVEL OF RISKS
IN THE PROCESS OF ENTERPRISE MANAGEMENT****Summary**

The effects of the risks in the process of enterprise management were described in the article. The basic methods of risk assessment were analyzed. The combined assessment of risk environment for the functioning of enterprises by statistical and expert methods was proposed.

Keywords: risk, risk assessment, risk level, quantitative methods of risk assessment, qualitative methods of risk assessment.

УДК 658 (045)

**ВПЛИВ ФАКТОРІВ ЗОВНІШНЬОГО ТА ВНУТРІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩ
НА ЕФЕКТИВНІСТЬ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ****Лозовський О.М., Юрчук Я.О.**

Вінницький торговельно-економічний інститут

Київського національного торговельно-економічного університету

Досліджено фактори зовнішнього середовища, які впливають на організацію в сучасних умовах. Визначено головні елементи внутрішнього середовища організації. Виявлено взаємозв'язок між факторами внутрішнього та зовнішнього середовища.

Ключові слова: зовнішнє середовище, внутрішнє середовище, управління, підприємство, ефективність.

Постановка проблеми. Актуальність дослідження внутрішнього та зовнішнього середовища підприємства зумовлена тим, що підприємство, як відкрита система, функціонує і розвивається завдяки наявності в ній певних елементів, які дають можливість своєчасно і адекватно реагувати на сигнали зовнішнього оточення. Ці еле-

менти і складають її внутрішнє середовище. Чим краще розвивається внутрішнє середовище підприємства, тим більших досягнень можна очікувати в кінцевому результаті.

Однією з важливих характеристик функціонування підприємства є його взаємозв'язок із зовнішнім середовищем. Сьогоднішні зміни в зовнішньому